

Sprawa C-229/19**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 98 ust. 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

14 marca 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Gerechtshof te Amsterdam (Niderlandy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

5 marca 2019 r.

Strona wnosząca środek odwoławczy:

Dexia Nederland BV

Druga strona postępowania:

XXX

Przedmiot postępowania głównego

Postępowanie główne dotyczy dwóch tak zwanych „umów leasingu papierów wartościowych” (zwanych dalej: „umowami leasingu”), zawartych pomiędzy konsumentem XXX, a bankiem, pośrednikiem prawnym Dexia Nederland BV (zwanym dalej: „Dexia”). Sporne jest przy tym, jakiej kwoty Dexia może się domagać w związku z wcześniejszym zakończeniem umów leasingu. Mówiąc dokładniej, chodzi o kwestię czy Dexia może na podstawie szczególnych warunków umowy leasingu, domagać się - oprócz pozostałego do spłaty zadłużenia - odsetek za opóźnienie, która to kwota została obliczona procentowo na zasadach określonych w przywołanych szczególnych warunkach umowy.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Niniejszy wniosek na podstawie art. 267 TFUE dotyczy odstąpienia od stosowania nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich. Mówiąc dokładniej, chodzi o to jaki punkt odniesienia należy stosować, dokonując oceny zgodnie z kryteriami dyrektywy 93/13EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (zwanej dalej: „dyrektywą 93/13”).

Pytanie prejudycjalne

Czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że postanowienie umowne powinno być w świetle zawartych w tej dyrektywie kryteriów uznane za nieuczciwe już wtedy, jeżeli oceniane z uwzględnieniem wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy może jedynie spowodować znaczącą nierównowagę w zależności od okoliczności, które nastąpią w trakcie trwania stosunku umownego, w szczególności w ten sposób, że postanowienie to ustala możliwy zysk przedsiębiorcy uzyskiwany w przypadku przedterminowego zakończenia umowy jako określony procent pozostałych do zapłaty rat leasingowych, w odróżnieniu od odpowiednich regulacji prawa krajowego, zgodnie z którymi zysk ten nie jest ustalony z góry, lecz ustala się go z uwzględnieniem okoliczności związanych z zakończeniem umowy, w szczególności wysokości poziomu oprocentowania, przy zastosowaniu którego przedterminowo uzyskana kwota może być inwestowana w trakcie pozostałego okresu, na jaki umowa była zawarta?

Powołane przepisy prawa Unii

Artykuły 3 i 4 dyrektywy 93/13.

Powołane przepisy prawa krajowego

Artykuły 6:265, 6:271 i 6:277 Burgerlijk Wetboek (kodeksu cywilnego, zwanego dalej: „BW”) i rt.. 7A:1576e (dawny) BW.

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania głównego

Spór w postępowaniu głównym dotyczy tak zwanych „umów leasingu papierów wartościowych”, które pod koniec lat dziewięćdziesiątych były oferowane na szeroką skalę przez niderlandzkie banki. Owe umowy leasingu polegały na tym, że konsument zawierał z bankiem umowę pożyczki, a następnie bank wykorzystywał kwotę pożyczki w celu nabywania dla konsumenta papierów wartościowych. Celem umowy była sprzedaż akcji po zakończeniu jej trwania, a

pożyczka była spłacana z uzyskanego dochodu. Na skutek powyższego, zależnie od kursu akcji, konsument uzyskiwał dochód lub był zobowiązany do zapłaty pozostałego zadłużenia.

XXX zawarła w 1999 r. z poprzednikiem prawnym Dexia dwie takie umowy. Te dwie konkretne umowy leasingu, niezależnie od pierwszego, ograniczonego terminu spłaty, nie zostały spłacone. Co miesiąc płacono jednak odsetki. W niniejszym przypadku XXX nie wykonała swojego zobowiązania do zapłaty, w związku z czym Dexia, po wystosowaniu do XXX wezwania do zapłaty skutkującego popadnięciem dłużnika w zwłokę, rozwiązała w dniu 6 czerwca 2005 r. umowy i obciążyła XXX ujemnym wynikiem sprzedaży akcji w kwocie 14 457,35 euro w stosunku do każdej z umów.

XXX zgłosiła w pierwszej instancji roszczenia zmierzające do stwierdzenia nieważności umów leasingu, przynajmniej ich rozwiązania, a przynajmniej stwierdzenia bezprawności działania Dexia w stosunku do niej. XXX domagała się zwrotu kwot uiszczonych przez nią na rzecz Dexia na podstawie umów leasingu, ewentualnie tytułem odszkodowania, powiększonych o odsetki. Dexia wniosła powództwo wzajemne, w którym domagała się zasądzenia od XXX zaległej kwoty.

Wyrokiem z dnia 19 listopada 2008 r. kantonrechter (sąd I instancji w składzie jednoosobowym) zasądził od Dexia na rzecz XXX odszkodowanie w kwocie 2 507,69 euro w stosunku do każdej umowy wraz z odsetkami w wysokości ustawowej. Powództwo Dexia zostało oddalone. Dnia 15 grudnia 2008 r. Dexia wniosła środek odwoławczy od tego wyroku, domagając się, aby powództwo XXX zostało jednak oddalone, a jej własne uwzględnione. XXX domaga się z kolei wyższego odszkodowania.

Najważniejsze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 1 Przy sporządzaniu końcowego rozliczenia obu umów leasingu Dexia zastosowała art. 6 i 15 mających zastosowanie do obu umów „Szczególnych warunków leasingu papierów wartościowych” (zwanym dalej: Szczególnymi warunkami). Artykuł 6 Szczególnych warunków upoważnia Dexia do przedterminowego zakończenia umowy leasingu w przypadku niewykonania zobowiązania do zapłaty przez leasingobiorcę. W związku z zakończeniem umowy, niezapłacona część rat leasingowych, składających się z należności głównej i pozostałych zaległości, staje się natychmiast w całości wymagalna. Pozostająca do zapłaty część rat leasingowych jest przy tym na podstawie art. 15 Szczególnych warunków pomniejszana zgodnie z art. 7A:1576e ust. 2 (dawnego) BW w tym sensie, że stosuje się do niej odliczenie na poziomie 5 % w stosunku rocznym. Okres, jaki jest przy tym brany pod uwagę, to pozostały czas, na jaki umowa leasingu była zawarta.
- 2 Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów, zwany dalej: „Hoge Raad”) orzekł w orzeczeniu wydanym w trybie prejudycjalnym z dnia 21 kwietnia

2017 r. (ECLI:NL:HR:2017:773), że art.6 Szczególnych warunków należy uznać za nieuczciwy warunek umowny w rozumieniu dyrektywy 93/13. Wzięto pod uwagę, że zysk, który uzyskuje Dexia, otrzymując po zakończeniu umowy leasingu pozostałe do zapłaty raty leasingowe, jest z góry określony jako odliczenie na poziomie 5 % w stosunku rocznym. Hoge Raad orzekł, że Dexia uzyskuje w ten sposób rażąco wysokie odszkodowanie. Zysk Dexia może w zależności od wysokości odsetek i momentu, w którym nastąpi zakończenie lub rozwiązanie umowy, być bardzo wysoki. Odliczenie w wysokości 5 % w stosunku rocznym kompensuje zdaniem Hoge Raad zysk Dexia jedynie w ograniczonym zakresie. Jeżeli zysk Dexia jest wyższy niż ten procent, różnica ta nie pomniejsza odszkodowania otrzymywanego przez Dexia. Zdaniem Hoge Raad nieuczciwego charakteru postanowienia umownego nie zmienia fakt, że zysk Dexia związany z rozwiązaniem umowy może być również, zależnie od okoliczności danego przypadku, bardzo ograniczony lub może w ogóle go nie być. Zdaniem Hoge Raad oceniając dany warunek należy brać pod uwagę to, jakie skutki może on mieć dla konsumenta oraz naruszenie jego pozycji prawnej przez ten warunek, a oceny należy dokonywać w odniesieniu do momentu zawarcia umowy.

Zwięzłe uzasadnienie odesłania prejudycjalnego

- 3 Założenia sformułowane przez Hoge Raad mogą skutkować tym, że sąd będzie musiał uznać powiązane ze sobą art. 6 i 15 Szczególnych warunków za nieuczciwe i stwierdzić ich nieważność, również jeżeli konsument nie doznał szkody na skutek ich zastosowania. Zdaniem Hoge Raad skutki stwierdzenia nieważności są uzupełniająco uregulowane w prawie krajowym. Uzupełniające zastosowanie prawa krajowego oznaczałoby, że na podstawie art. 6:265 BW Dexia ma możliwość rozwiązania umowy leasingu w przypadku niewykonania zobowiązania do zapłaty przez nabywcę. Rozwiązanie to skutkowałoby zgodnie z art. 6:271 i 6:277 BW tym, że Dexia, po rozliczeniu dochodu z tytułu akcji, miałaby prawo do otrzymania należności głównej i odszkodowania w kwocie równej sumie pozostałych do zapłaty zaległości. Na podstawie art. 6:277 BW w przypadku stwierdzenia, że Dexia poniosła szkodę na skutek rozwiązania umów, sąd może zastosować odliczenie celem zrekompensowania zysku z odsetek, które Dexia uzyska w momencie rozwiązania umów. W przypadku niskiego poziomu stóp procentowych może to prowadzić do niższego odliczenia, niż odliczenie w wysokości 5 % w stosunku rocznym, które na podstawie art. 15 Szczególnych warunków może być uzyskane od pozostałych do zapłaty rat leasingowych w pozostałym okresie, na jaki umowa została zawarta. Stwierdzenie nieważności Szczególnych warunków prowadziłoby zatem w niniejszym przypadku właśnie do pogorszenia sytuacji konsumenta.
- 4 Sąd odsyłający rozumie art. 6 i 15 Szczególnych warunków, rozpatrywanych łącznie, w ten sposób, że regulują one umownie to, jakich kwot Dexia może się domagać w przypadku przedterminowego zakończenia umowy leasingu. Te powiązane ze sobą warunki umowne muszą zgodnie z dyrektywą 93/13 być oceniane z uwzględnieniem wszelkich okoliczności związanych z zawarciem

umowy (art. 4 dyrektywy 93/13). Aby ustalić, czy dane postanowienie powoduje powstanie „znaczącej nierównowagi” na niekorzyść konsumenta w wynikających z umowy prawach i obowiązkach stron, należy w szczególności brać pod uwagę zasady, jakie mają zgodnie z prawem krajowym zastosowanie wobec braku porozumienia stron w tym zakresie. To poprzez taką analizę porównawczą sąd krajowy będzie mógł ocenić, czy i, w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie umowa stawia konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych (wyrok TSUE z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, ECLI: EU:C:2013:164, pkt 68).

- 5 Artykuły 6 i 15 Szczególnych warunków, zgodnie z którymi Dexia uzyskuje z tytułu odsetek zysk na ustalonym poziomie 5 % pozostałej do zapłaty należności głównej i pozostałych zaległości w stosunku rocznym, różnią się od uregulowania prawa krajowego (art. 6:277 BW), zgodnie z którym możliwy do uzyskania zysk z tytułu odsetek w kontekście rozmiaru szkody nie jest z góry ustalony jako procent pozostałych rat leasingowych. Ustalenie wysokości zysku na poziomie 5 % pozostałych rat leasingowych skutkuje tym, że postanowienia te *mogą* powodować powstanie znaczącej nierównowagi w rozumieniu art. 3 dyrektywy 93/13, która występuje w zależności od wydarzeń, które nastąpią po zawarciu umowy, w szczególności od mającego zastosowanie w momencie rozwiązania umowy poziomu stóp procentowych. Sama możliwość oddziaływania na pozycję prawną konsumenta, jeżeli określone okoliczności wystąpią w czasie trwania umowy, w szczególności w odniesieniu do poziomu stóp procentowych, nie jest jednak w ogólnie rzecz ujmując wystarczająca, aby można było stwierdzić, że postanowienie jest nieuczciwe.
- 6 W opinii sądu odsyłającego dokonując oceny zgodnie z kryteriami dyrektywy 93/13 należy jako punkt wyjścia przyjąć, że umowa leasingu papierów wartościowych jest umową o charakterze ciągłym. Wychodząc z powyższego założenia, zdaniem sądu odsyłającego, poziom stóp procentowych w momencie zawarcia umowy nie jest decydujący dla oceny art. 6 i 15 Szczególnych warunków zgodnie z kryteriami dyrektywy 93/13. Należy zbadać, czy w kontekście wszystkich okoliczności znanych w momencie zawarcia umowy ustalenie możliwego zysku Dexia jest nieuczciwe, czy też nie. Należy odpowiedzieć na pytanie, czy można założyć, że właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument zaakceptowałby, że w przypadku przedterminowego zakończenia umowy z powodu niewykonania zobowiązania do zapłaty, zysk Dexia, odmiennie niż stanowi regulacja ustawowa, będzie ustalony na podstawie art. 6 i 15 Szczególnych warunków, jeżeli były one indywidualnie negocjowane, z uwzględnieniem fachowej wiedzy przedsiębiorcy w zakresie możliwych zmian stóp procentowych oraz uwzględniając, że w przypadku zastosowania regulacji ustawowej zawartej w art. 6:277 BW wysokość możliwego do naliczenia przy określaniu wysokości odszkodowania zysku nie będzie ustalona (por. wyrok TSUE z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, ECLI:EU:C:2013:164, pkt 68 - 69 oraz wyrok TSUE z dnia 20 września 2017 r., Andriuc i in., ECLI:EU:C:2017:703, pkt 57 - 58).

- 7 Z wyroku TSUE z dnia 7 sierpnia 2018 r., Banco Santander, ECLI:EU:2018:643 wynika, że orzecznictwo krajowe, które zakłada określone kryteria oceny nieuczciwego charakteru warunku umowy oraz ustalenia skutków, jakie należy wyciągnąć z takiego charakteru, jest zgodne z dyrektywą 93/13. TSUE uznał, że takie orzecznictwo jest zgodne z celem realizowanym przez dyrektywę 93/13, jakim jest ochrona konsumenta. Powyżej przywołane orzeczenie Hoge Raad wydane w trybie prejudycjalnym różni się od tego wyroku, jako że nie zostały w nim sformułowane określone kryteria, zgodnie z którymi sądy niższego rzędu powinny oceniać czy warunki umowne są nieuczciwe. To orzeczenie zmierza raczej do tego, aby sądy niższego rzędu w każdym wypadku uznawały art. 6 Szczególnych warunków za nieuczciwy, już tylko dlatego, że warunek ten może mieć niekorzystne skutki dla konsumenta, jeżeli w trakcie trwania umowy wystąpią określone okoliczności.
- 8 Artykuły 6 i 15 Szczególnych warunków znajdują się w wielu zawartych przez Dexia umowach leasingu papierów wartościowych. Przed sądem odsyłającym i wieloma innym niderlandzkimi sądami jest zawisłych wiele spraw dotyczących różnego rodzaju produktów podobnego rodzaju jak umowa leasingu papierów wartościowych, zawartych na różne okresy czasu i które zakończyły się w różnym czasie, a w których występują te postanowienia. Powziąwszy wątpliwości w przedmiocie tego, jaki punkt odniesienia należy stosować dokonując oceny postanowień umowy w świetle dyrektywy 93/13, która to kwestia może pojawić się w wielu podobnych sprawach, sąd odsyłający przedkłada TSUE wyżej sformułowane pytanie prejudycjalne.